

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KABDRİ BUDAK / TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru No.44814/07)

KARAR

STRAZBURG

9 Aralık 2014

İşbu karar Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı değişikliklere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2015. Bu gayriresmî çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Kadri Budak / Türkiye davasında,

Başkan,

Guido Raimondi,

Hâkimler,

Işıl Karakaş,

András Sajó,

Nebojša Vučinić,

Egidijus Kūris,

Robert Spano,

Jon Fridrik Kjølbro

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla, Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm), 18 Kasım 2014 tarihinde gerçekleştirdiği müzakereler neticesinde, anılan tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan davanın temelinde, bu devletin vatandaşı olan Kadri Budak'ın ("başvuran"), 10 Ekim 2007 tarihinde İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu (44814/07 No.lu) başvuru bulunmaktadır.

2. Başvuran, Diyarbakır'da görev yapan Avukat R. Yalçındağ Baydemir tarafından temsil edilmiştir. Türk Hükümeti ("Hükümet") ise kendi görevlisi tarafından temsil edilmiştir.

3. Başvuran özellikle, Sözleşme'nin 2. ve 3. maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmektedir.

4. Başvuru, 21 Mayıs 2012 tarihinde Hükümet'e tebliğ edilmiştir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

5. Başvuran, 1955 yılında doğmuş ve Diyarbakır'da ikamet etmektedir.

A. Başvuranın yakınlarının hayatını kaybetmesi hakkında

6. Başvuran, kayboldukları sırada sırasıyla on dört ve altmış yaşlarında olan Metin Budak'ın babası ve Bahri Budak'ın ise oğludur. Başvuranın beyanlarına göre, yakınları 30 Mayıs 1994 tarihinde, Yalımlı köyünde bulunan meyve bahçelerini sulamaya gitmişlerdir. O tarihlerde, başvurana göre bu bölgede bir operasyon düzenlenmiş ve de yakınları askerler tarafından gözaltına alındıktan sonra öldürülmüştür. Yine başvuranın ifadelerine göre, güvenlik güçleri 1994 tarihinde, köy sakinlerini köyü terk etmeye zorlamışlar ve köydeki evleri yakmışlardır.

B. Başvuranın yakınlarının kaybolmasının ardından gerçekleştirdiği işlemler

7. Başvuran, 28 Haziran 1994 tarihinde, yakınlarının kaybolması hakkında Lice Cumhuriyet savcısına ("Cumhuriyet savcısı"), Olağanüstü Hâl Bölge Valiliği'ne (Olağanüstü Hâl Bölgesi) ve Lice Kaymakamlığı'na başvurmuştur. Başvuran, 30 Mayıs 1994 tarihinden itibaren haber alamadığı yakınlarının akıbeti hakkında bilgi verilmesini istemiş ve bulunmaları için gerekli önlemlerin alınmasını talep etmiştir.

8. Belirtilmeyen bir tarihte, başvuran Türkiye Büyük Millet Meclisine ("TBMM") bir dilekçe göndermiştir. Belirtilmeyen bir tarihte, başvurana cevap olarak TBMM dilekçe komisyonu, 31 Mayıs 1995 tarihinde alınan ve 3836 numaralı dosya altında kaydedilen başvuranın dilekçesini aldığını teyit etmiştir.

9. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, başvuranın, yakınlarının askeri operasyon yürütülen "Yalımlı" köyünde kaybolması ve evlerinin yakılması

hususunda tarih belirtmeden yapmış olduğu talebe cevap olarak, 13 Haziran 1995 tarihinde başvurunu, OHAL Bölge Valiliği'ne başvurması gerektiği konusunda bilgilendirmiştir.

10. Dış İlişkiler Başkanlığı 19 Haziran 1995 tarihinde, başvuranın yakınlarının kaybolması hakkında yaptığı başvuruyu aldığını teyit etmiş ve Diyarbakır Valiliği'ne ilettiğini belirtmiştir.

11. Olağanüstü Hâl Bölge Valiliği, 23 Haziran 1995 tarihinde, başvuranın kardeşinin, 28 Mayıs 1995 tarihinde yapmış olduğu talebe cevap olarak, ifade edilen olayların meydana geldiği tarihte bu bölgede hiçbir askeri operasyon yürütülmediğini ve kayboldukları ileri sürülen kişilerin herhangi bir nedenle gözaltına alınmadıkları ve bununla beraber, başvuranın iddialarının aksine, hiçbir ev veya müstemilatın yakılmadığı hususunda bilgilendirmiştir.

12. Başvuran, girişimde bulunduğu farklı işlemleri ve 30 Mayıs 1994 tarihinden sonra babasının ve oğlunun kaybolmasına neden olan olayları kendisine göre özetledikten sonra, Diyarbakır ve Olağanüstü Hâl Bölge Valilikleri ile İçişleri Bakanlığı'na 20 Temmuz 2001 tarihinde, yakınları hakkında dilekçe göndermiş ve kaybolduktan sonra başlarına neler geldiği sormuştur.

13. Başbakanlık Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı 28 Mayıs 2003 tarihinde başvurunu, talebinin İçişleri Bakanı'na iletiildiği konusunda bilgilendirmiştir.

C. Başvuranın yakınlarının kaybolmasının ardından bulunan deliller

14. Başvuranın beyanlarına göre, Cumhuriyet savcısının konuyla ilgili hiçbir girişimde bulunmaması nedeniyle avukatı, 8 Mayıs 2005 tarihinde olay yerlerine gitmiş ve bulunan kemiklerin ve kemiklerin bulunduğu yerlerin fotoğraflarını çekmiştir.

15. Başvuran 9 Mayıs 2005 tarihinde, avukatı aracılığıyla Cumhuriyet savcısına, 1 Mayıs 2005 tarihinde köylerindeki tarlaların birisinde bir kumaş

parçası gördüğünü ve toprağı kazdıktan sonra da kemikler bulunduğunu bildirmiştir. Başvuran Cumhuriyet savcısından olay yerine gitmesini ve kemiklerin kime ait olduğunun belirlenmesi için Adli Tıp Kurumu'na gönderilmesini talep etmiştir.

16. Cumhuriyet savcısı 9 Mayıs 2005 tarihinde, başvuranın yakını olan Ebubekir Budak'ın ifadesine başvurmuştur. Ebubekir Budak ifadesinde; 1 Mayıs 2005 tarihinde, büyükbaş hayvanını Yalımlı köyü yakınında bulunan koruya otlatmaya götürdüğünü; burada insan kemikleri ve bir bileklik gördüğünü; bu durumdan derhal başvurunu haberdar ettiğini; başvurula birlikte olay yerine gittiklerini ve olay yerinde başka kemikler, boş bir ilaç kutusu (Novalgine), bir çakmak, kahverengi bir kazak ve de başka kıyafetler bulduklarını beyan etmiştir.

17. Cumhuriyet savcısı aynı gün başvurunu dinlemiştir.

Başvuran ifadesinde: Terör eylemleri ve köy çevresinde yürütülen askeri operasyonlar nedeniyle, 1993 yılında ailesi ile birlikte Silvan'a yerleşmek üzere köyü terk ettiklerini; babası ve oğlunun, 28 Mayıs 1994 tarihinde, meyve bahçelerini sulamak için köye gittiklerini ve gece, "Saydamlı" köyü muhtarı olan M. Y.'nin evinde kaldıklarını; muhtarın, babası ve oğlunu uyarmasına rağmen köylerine döndüklerini ve o tarihten itibaren de kendilerinden haber alamadığını, beyan etmiştir.

Başvuran aynı zamanda, 13 Haziran 1994 tarihinde, babasının ve oğlunun kaybolması konusunda Cumhuriyet savcılığına, Olağanüstü Hâl Bölge Valiliğine, Diyarbakır Valiliği'ne ve İçişleri Bakanlığı'na şikâyetle bulunduğunu ve herhangi bir sonuç almadığını bildirmiştir. Başvuran ayrıca, Ebubekir Budak'ın beyanına dayanarak, babası ve oğluna ait olduğunu iddia ettiği kişisel eşyaların ve de kemiklerin bulunduğu olay yerine gittiğini belirtmiştir. Başvuran, oğlunun kazağını da bulunduğunu belirtmiştir. Başvuran aynı gün, avukatını bu durumdan haberdar etmiştir.

Ayrıca, Başvuran ifadesinde, bulunan kemiklerin yakınlarına ait olup olmadığının tespit edilmesi için talimat verilmesini ve de yakınlarının nasıl ölmüş olabileceklerini öğrenmek istemiştir. Son olarak başvuran,

yakınlarının ölümünden sorumlu olan kişilerin tespit edilmesi için ceza davası açılmasını talep etmiştir.

18. Aynı zamanda 9 Mayıs 2005 tarihinde, Lice Jandarma Komutanlığı, bu bölgenin, PKK terör örgütünün eylem alanı olduğunu belirterek ve Yalımlı köyüne giden yolda mayın olmadığından emin olunması gerektiğinden Cumhuriyet savcısından kemiklerin bulunduğu bölgenin güvenliğini sağlamak için zamana ihtiyacı olduğunu bildirmiştir. Lice Jandarma Komutanlığı, durumdan haberdar edilen Yalımlı köyü muhtarına söz konusu kanıt unsurlarını koruma altına almasının talep edildiğini belirtmiş ve Cumhuriyet savcısının gelişmelerden ayrıca haberdar edildiğini bildirmiştir.

19. Yine, 9 Mayıs 2005 tarihinde Cumhuriyet savcısı, delil unsurlarının kaybolmasını önlemek amacıyla ve usul ekonomisi nedeniyle 1 Mayıs 2005 tarihinde Yalımlı'da ortaya çıkan kemiklerin bulunmasının ardından olay yerine gitmesi gereken kişilerin güvenliğinin sağlanması için Lice Jandarma Komutanlığı'ndan acil olarak bir jandarma ekibinin aynı gün saat 11.00 de adliyede bulundurulmasının talimatını vermiştir.

20. Hâlâ aynı gün, Cumhuriyet savcısı, o gün yapılacak kazıda bir doktor bulunması için Lice Sağlık Grup Başkanlığı'ndan bir doktor görevlendirmesini talep etmiştir.

21. Ayrıca, Lice Jandarma Komutanlığı 9 Mayıs 2005 tarihinde, iki jandarma ve Yalımlı köyü muhtarı tarafından imzalanan bir tutanak düzenlemiştir. Bu tutanağa göre, muhtara, kemiklerin bulunduğu alana hiç kimseyi sokmaması için emir verilmiştir.

22. Başvuran 17 Mayıs 2005 tarihinde, Cumhuriyet savcısından bulunan nesnelere ve kemiklerin incelenmesi ve de olay yerine gidilmesi için avukatının çektiği fotoğrafları da ekleyerek yeni bir talepte bulunmuştur.

23. Yine 17 Mayıs 2005 tarihinde, Cumhuriyet savcısı, 9 Mayıs 2005 tarihinde Lice Jandarma Komutanlığı'na verdiği cevaba ilişkin olarak komutanlıktan gelişmeleri talep etmiştir. Cumhuriyet savcısı özellikle, bu son tarihten itibaren gelişmelerden haberdar edilmediğini belirtmiştir. Son

olarak, Cumhuriyet savcısı, olay yerine gidebilmeleri için gerekli güvenlik tedbirlerinin hangi tarihte alınabileceğini sormuştur.

24. Başvuran 24 Mayıs 2005 tarihinde, kemiklerin bulunduğu yerde çekilen fotoğrafları Cumhuriyet savcısına teslim etmiştir.

25. Cumhuriyet savcısı 28 Mayıs 2005 tarihinde, başta başvuran ve başvuranın avukatı olmak üzere Ebubekir Budak, bir doktor ve de birçok bilirkişi ile birlikte olay yerine gitmiştir.

Olay yeri inceleme ve tespit tutanağı düzenlenmiştir. Bu tespit tutanağında MKE'ye¹ (Makine ve Kimya Endüstri Kurumu) ait uzun namlulu bir silahtan çıkan on adet boş kovan ve seksen iki kemik bulunduğu belirtilmektedir. Doktor, Cumhuriyet Savcısı ile birlikte kürek kemiğinde kurşun deliği tespit ettiğini açıklamıştır. Aynı zamanda basit bir olay yeri krokisi çizilmiştir.

26. Cumhuriyet savcısı 1 Haziran 2005 tarihinde, olay yerinde tespit edilen unsurları, incelenmesi için Adli Tıp Kurumuna gönderilmiştir.

27. 13 Mart 2006 tarihli Adli Tıp Kurumu raporunda ayrıca şunlar belirtilmektedir:

- G1-G3 tipi tüfeklerde kullanılan 7,62 x 51 mm çapında on adet mermi kovanı, aynı çapta bir adet patlamamış mermi;
- Metin Budak ve Bahri Budak'a ait bulunan kemikler;
- Genç olan şahsın kürek kemiğinde ateşli silahla yaralanma nedeniyle öldüğü sonucuna varmaya imkân veren bir kuşun deliğinin olduğu;
- Diğer kemiklerin incelenmesi ölüm nedenini belirlemeye imkân vermediği;
- Bulunan kemiklerin, kesin olmamakla birlikte buldukları tarihten en az iki yıl öncesine ait olduğu.

28. Cumhuriyet savcısı 10 Nisan 2006 tarihinde, başvurana gömebilmesi için yakınlarının kemiklerini teslim etmiştir.

¹ MKE, ulusal savunma sanayisine bağlı bir kuruluştur. Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Genel Müdürlüğü için silah üretmektedir. MKE, özellikle makineli tüfekler üretmektedir.

29. Cumhuriyet savcısı, 30 Mayıs 1994 tarihinde öldüğü kabul edilen Bahri Budak ve Metin Budak'ın ölüm ilanını, 14 Nisan 2006 tarihinde Lice İlçe Nüfus Müdürlüğüne iletmiştir.

30. Cumhuriyet savcısı 23 Mayıs ve 12 Temmuz 2006 tarihlerinde Lice Jandarma Komutanlığı'na Metin Budak ve Bahri Budak'ın ateşli silahla yaralanmaları sonucu öldüklerini bildirmiştir. Cumhuriyet savcısı Jandarmadan olayın meydan geliş şeklini ve olayda yer alan kişilerin sayısını soruşturmasını ve soruşturma konusunda her ay bilgilendirilmesini talep etmiştir.

31. Bu arada Lice Jandarma Komutanlığı tarafından düzenlenen tutanak, 18 Haziran 2006 tarihinde Cumhuriyet savcısının dikkatine sunulmuştur. Bu belgede şunlar belirtilmektedir: Başvuranın yakınlarının ölümünden sorumlu olan kişilerin kimliğinin belirlenemediği; bu konuda, yetkililerin ellerinde herhangi bir belge bulunmadığını, söz konusu sorumlular yakalanır yakalanmaz savcının haberdar edileceği; olayın üzerinden uzun bir zaman geçmesi nedeniyle söz konusu sorumluların kimliklerinin tespit edilip yakalanmadığını; söz konusu sorumluların yakalanmasının zaman alabileceği ve bu nedenle, soruşturmanın seyri hakkında savcının her ay bilgilendirileceği; bu konuda verilen, daimi arama kararının dosyada muhafaza edildiği.

32. Cumhuriyet savcısı 23 Mayıs ve 12 Temmuz 2006 tarihli taleplerine dayanarak, 12 Eylül 2006 tarihinde Lice Jandarma Komutanlığı'na şüpheli listesinde adresi belirtilen Ö.Ç.'nin avukat yardımından yararlanacak şekilde huzuruna gönderilmesini talep etmiştir.

33. İki jandarma tarafından 17 Ekim 2006 tarihinde, düzenlenen tutanakta Yalımlı köyünün muhtarının söylediklerine göre hiç kimse başvuranın yakınlarının nasıl ölmüş oldukları hakkında bir şey bilmemektedir. Tutanakta bu ölümler hakkında araştırmaların devam ettiği belirtilmektedir.

34. Cumhuriyet savcısı 23 Mayıs 2006 tarihindeki talebini, 31 Ekim 2006 tarihinde tekrarlamıştır.

35. Keza, Cumhuriyet savcısı 10 Ocak 2007 tarihinde, Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca jandarmanın sorumluluğunu hatırlatarak Lice Jandarma Komutanlığından on gün içinde cevap isteyerek 31 Ekim 2006 tarihinde yaptığı başvuruyu yinelemiştir.

36. Başvuran 25 Ocak 2007 tarihinde, Diyarbakır Cumhuriyet savcısı aracılığıyla Cumhuriyet savcısından, yakınlarının ölümü ile ilgili ceza soruşturmasının seyri hakkında bilgi edinmiştir. Başvuranın bu talebi 27 Mart 2007 tarihinde Lice Savcılığına iletilmiştir.

37. Bu arada, Lice Jandarma Komutanlığı 2 Şubat 2007 tarihinde, Cumhuriyet savcısının yukarıda belirttiği talebine cevap vermiştir. Lice Jandarma Komutanlığı Yalımlı köyü muhatının söylediklerine atıfta bulunarak başvuranın yakınlarının ölümünden sorumlu olan kişileri bulmanın mümkün olmadığını ve de soruşturmanın hala devam ettiğini belirtmiştir.

38. Bu aradaki zaman içinde de Cumhuriyet savcısı, 1 Mayıs 2007 tarihinde, olayların zamanaşımına uğrayacağı tarihe yani 30 Mayıs 2014 tarihine kadar daimi arama kararı çıkarmış ve bu kararın bir nüshasını Lice Jandarma Komutanlığına iletmıştır. Cumhuriyet savcısı, başvuruların yakınlarının ölümünün muhtemel sorumluları hakkında üç ayda bir bilgilendirilmesini istemiştir.

Cumhuriyet savcısı 10 Nisan 2007 tarihli karar ile söz konusu arama kararını yinelemiştir.

39. Cumhuriyet savcısı 10 Nisan 2007 tarihli kararını, 18 Nisan 2007 tarihinde, başvuranın avukatına tebliğ etmiştir.

40. Öte yandan, Lice Jandarma Komutanlığı tarafından 18 Haziran 2006 tarihinde Cumhuriyet savcısının dikkatine sunulan tutanak içeriği, birçok tutanakta yinelenmiştir. Bu tutanaklar, 11 Mart, 14 Nisan, 3 Mayıs, 3 ve 11 Haziran, 18 Eylül ve 10 Aralık 2007, 1 Ocak, 1 Haziran ve 25 Aralık 2008, 4 Ağustos ve 26 Aralık 2009 ve 22 Şubat, 21 Temmuz ve 28 Ekim 2010 tarihlidirler.

41. Diyarbakır Cumhuriyet savcısı 14 Aralık 2011 tarihinde, Lice Cumhuriyet savcısından Metin Budak ve Bahri Budak'ın ölümleri konusunda yürütülen soruşturma dosyasının veya tüm kararların ya da bunlara ilişkin her türlü belgenin bir nüshasını talep etmiştir.

42. Cumhuriyet savcısı 1 Şubat 2012 tarihinde, Diyarbakırlı meslektaşını, Metin Budak ve Bahri Budak'ın kaybolmaları konusunda soruşturma açıldığından haberdar etmiş ve soruşturma dosyasının bir nüshasını ona göndermiştir. Cumhuriyet savcısı, meslektaşından söz konusu kişilerin kaybolmaları konusunda açılan tüm soruşturmalardan veya bu kaybolmadaki muhtemel sorumlular aleyhinde açılan tüm davalardan haberdar edilmesini ve gerektiği takdirde kendisine bu soruşturma ve davalara ilişkin belgelerin bir nüshasını göndermesini talep etmiştir.

43. Lice Jandarma Komutanlığı tarafından, 18 Haziran 2006 tarihinde Cumhuriyet savcısının dikkatine sunulan tutanak içeriği, 28 Mart ve 25 Nisan 2012 tarihli tutanaklarda da yinelenmiştir.

44. TBMM 20 Eylül 2012 tarihinde, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk Ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nü. başvuranın kendilerinden talepte bulunduğu dair bir emare bulunmadığı konusunda bilgilendirmiştir.

D. 27 Temmuz 2004 tarihli 5233 sayılı Kanun'a dayanan tazminat davası

45. Başvuran ve diğer bazı varisleri, 28 Ekim 2004 tarihinde yakınlarının ölmesi nedeniyle 27 Temmuz 2004 tarihli 5233 sayılı Kanun'a dayalı tazminat davası açarak Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun hükümleri uyarınca Tazminat Komisyonu'na ("Tazminat Komisyonu") başvurmuşlardır.

46. Tazminat Komisyonu 6 Kasım 2008 tarihinde, Bahri Budak ve Metin Budak'ın ölümleri ve buna ilişkin cenaze masrafları için başvuranın

da aralarında bulunduğu ilgili kişilere müştereken 36.520,20 Türk lirası (TL) ödenmesini uygun görmektedir.

47. Belirtilmeyen bir tarihte, başvuran ve ilgili diğer varisleri, Tazminat Komisyonu tarafından verilen tutarı kabul etmişleridir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMASI

48. Mahkeme özellikle *Kurt/Türkiye* (25 Mayıs 1998, §§ 56-62, *Karar ve Hükümler Derlemesi* 1998-III), *Tekin/Türkiye* (9 Haziran 1998, §§ 25-29, *Özetler* 1998-IV), *Çakıcı/Türkiye* ([BD], No. 23657/94, §§ 56-67, AİHM 1999-IV, *Ertak/Türkiye* (No. 20764/92, §§ 94-106, AİHM 2000-V), *Sabuktekin/Türkiye* (No. 27243/95, §§ 61-68, AİHM 2002-II) ve *Fatma Kaçar/Türkiye* (No. 35838/97, § 57, 15 Temmuz 2005).

49. Türkiye'nin güneydoğusundaki illerde uygulanmakta olan olağanüstü hal bölge uygulaması 30 Kasım 2002 tarihinde kesin olarak kaldırılmıştır. Nitekim olağanüstü hal ilgili İlave Tedbirler Hakkında 430 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin uygulamasına bu tarihte son verilmiştir.

50. 27 Temmuz 2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılınması Hakkında Kanun hükümleri ve bu kanuna ilişkin 25619 sayılı Kararname ve uygulamalarıyla ilgili detaylar *İçyer/Türkiye* ((kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 18888/02, §§ 44-54, AİHM 2006-I).

HUKUKÎ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME'NİN 2, 13 VE 14. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

51. Başvuran, yakınlarının Kürt kökenli olmaları sebebiyle köyünde gerçekleştirilen askeri bir operasyon esnasında hayatını kaybettikleri ve de

yakınlarının yasaya aykırı biçimde gözaltına alındıkları sırada öldürdüklerini iddia etmektedir. Bu bağlamda yerel makamlar tarafından yürütülen ceza soruşturmasının yetersizliğinden şikâyet etmektedir. Başvuran Sözleşme'nin 2, 13 ve 14. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

Başvuranların şikâyetlerini sunma şekilleri göz önüne alındığında, Mahkeme, bu şikâyetlerin Sözleşme'nin yalnızca 2. maddesi açısından incelenmesinin uygun olduğu kanısındadır (*Nihayet Arıcı ve diğerleri/Türkiye*, No. 24604/04 ve 16855/05, § 141, 23 Ekim 2012).

Söz konusu madde şu şekildedir:

“1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur (...)

2. Ölüm, aşağıdaki durumlardan birinde mutlak zorunlu olanı asmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz:

a) Bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması;

b) Bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme;

c) Bir ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması”

52. Hükümet bu iddiaya karşı çıkmaktadır.

A. Kabul Edilebilirlik

53. Hükümet yazılı görüşlerinde, başvuranın altı ay kuralına riayet etmediği yönünde kabul edilemezliğe ilişkin herhangi bir itiraz ileri sürmemiştir. Mahkeme bununla birlikte, altı ay kuralının bir kamu politikası kuralı olduğunu ve dolayısıyla, Hükümetten bu yönde itiraz gelmemiş olmasına rağmen (*Paçacı ve diğerleri/ Türkiye*, No. 3064/07, § 71, 8 Kasım 2011), bu hükmü resen uygulama yetkisine sahip olduğunu hatırlatmaktadır (*Sabri Güneş /Türkiye* [BD], No. 27396/06, § 29, 29 Haziran 2012).

54. Kayıpların söz konusu olduğu davalarda, özellikle altı ay kuralının uygulanmasıyla ilgili olarak Mahkeme, *Varnava ve diğerleri/Türkiye* ([BD], No. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 ve 16073/90, §§ 162-166, AIHM 2009) davasında ortaya çıkan temel ilkelere atıfta bulunmaktadır. Böylece Mahkeme, *Bulut*

ve *Yavuz/Türkiye* ((kabul edilebilirlik hakkında karar), 73065/01, 28 Mayıs 2002) ile *Bayram ve Yıldırım/Türkiye* ((kabul edilebilirlik hakkında karar), No.38587/97, AİHM 2002-III) davalarında ortaya konulan kuralların kayıpların söz konusu olduğu davalarda gerekli değişikliklerin yapılması koşuluyla (*mutatis mutandis*) uygulandığının altını çizmekle beraber, devam eden durumlarda altı aylık sürenin olduğu gibi uygulanmadığını bildirmiştir (*Agrotexim Hellas S.A ve diğerleri/Yunanistan*, No. 14807/89, 12 Şubat 1992 tarihli Avrupa İnsan Hakları Komisyonu kararı, Karar ve Raporlar 72, s. 148, Cone/Romanya, No. 35935/02, § 22, 24 Haziran 2008 ile, *Varnava ve diğerleri*, anılan, §§ 158-159).

55. Mahkeme, *Varnava ve diğerleri* davasında anılan (165. paragrafta), kayıpların söz konusu olduğu davalarda, başvuranların Mahkeme'ye başvurmak için soruşturma yapılmadığını ya da yürütülen soruşturma etkinliğinin azaldığını veya tamamen ortadan kalktığını veya hangi durumda olursa olsun, gelecekte etkin bir soruşturma yürütüleceğine dair en küçük bir işaretin olmadığını gördükleri andan veya bunları fark etmeleri gerektiği andan itibaren kabul edilebilir ve haklı bir gerekçe olmaksızın uzun zaman beklemeleri sebebiyle başvuruların reddedilebildiği kanaatine varmıştır. Yine *Varnava ve diğerleri* davasının anılan (166. paragrafında) Mahkeme, on yıl geçtikten sonra, başvuranların genellikle, Mahkeme'ye başvurmakta gecikmelerini kanıtlamaları için somut ilerlemeler kaydedildiğini inandırıcı bir şekilde göstermeleri gerektiğine karar vermiştir (*Er ve diğerleri/Türkiye*, No. 23016/04, §§ 58-60, 31 Temmuz 2012, *Tekçi ve diğerleri/Türkiye*, No. 13660/05, §§ 72-76, 10 Aralık 2013 ve *Cülaz ve diğer/Türkiye*, No. 7524/06 ve 39046/10, §§ 142-146, 15 Nisan 2014). Ancak devam eden davaların hepsi aynı değildir. (*Mocanu ve diğerleri/Romanya* [BD], No. 10865/09, 45886/07 ve 32431/08, §§ 261-269, AİHM 2014 (alıntılar)).

56. Bu durumda, söz konusu genel ilkelerin yanı sıra dosyada yer alan belgeler ve tarafların görüşleri ışığında, Mahkeme ilk olarak başvuranların yakınlarının 30 Mayıs 1994 tarihinde kaybolmuş olduklarını tespit etmektedir. Mahkeme söz konusu tarihten sonra başvuranın yakınlarının

kaybolması konusunda birçok kez Cumhuriyet savcısıyla görüştüğünü ve de Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, Diyarbakır Valiliği ve Lice Kaymakamlığı'na dilekçeler gönderdiğini kaydetmektedir. Bu nedenle, dosyada yer alan unsurlardan başvuranın yakınlarının kaybolduğu tarih olan 30 Mayıs 1994 tarihi ile başvuranın yakınlarına ait kemiklerin bulunduğu tarih olan 1 Mayıs 2005 tarihleri arasında, başvuran ve Cumhuriyet savcısı cezai soruşturma başlatacak nitelikte herhangi bir işlem girişiminde bulunmamışlardır; nitekim başvuran görüşlerinde bu tespiti kabul etmektedir. Mahkeme bu son tarihte başvuranların, kemiklerin bulunmasının hemen ardından, Cumhuriyet savcısından, bulunan kemiklerin toplanması için olay yerine gitmesini ve bu kemiklerin kime ait olduğunun belirlenmesi için Adli Tıp Kurumu'na göndermesini talep etmiştir.

57. Nitekim Mahkeme, başvuranın yakınlarına ait kemiklerin bulunmasının ardından Cumhuriyet savcısı tarafından talimatı verilen çeşitli işlemlerin, Sözleşmenin 2. maddesinin usul yönüyle ilgili olduğu kanaatindedir. Mahkeme, Sözleşme'nin 2. maddesinin maddi yönü bakımından söz konusu işlemlerin, altı aylık sürenin dolmasını durduracak nitelikte olmadığı kanaatindedir.

58. Dolayısıyla Mahkeme, söz konusu görüşler ve elinde bulundurduğu unsurlar ışığında, başvuranların yakınlarının ölümü bağlamında, kolluk kuvvetlerinin eylemleri ve bu konuda, yerel makamların 9 Mayıs 2005 tarihine kadar yürüttüğü soruşturmanın yetersiz olması nedeniyle yaptığı şikâyetlerin, Sözleşme'nin 31. maddesinin 1. ve 4. fıkraları uyarınca geç sunulduğunu ve reddedilmesi gerektiği sonucuna varmaktadır.

59. Buna karşın Mahkeme, kemiklerin bulunduğu tarih olan 1 Mayıs 2005 tarihinden sonra, başvuranların yakınlarının kaybolmasıyla ilgili olarak, ceza soruşturmasını yeniden başlatmaya yarayacak yeni deliller bulunduğunu kaydetmektedir. Mahkemeye göre, söz konusu kemiklerin bulunması ve 9 Mayıs 2005 tarihi itibarıyla alınan önlemler, önemli gelişmeler içermektedir: dolayısıyla söz konusu tarihten sonra,

başvuranların yakınlarının kaybolmasına ilişkin olarak gerçekleştirilen işlemler, soruşturma yapma usul yükümlülüğünü yeniden başlatacak nitelikteydi. (kararları ile karşılaştırınız, *Zeynep Çiçek/Türkiye*, No. 28883/05 (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 60, 26 Mart 2013 ve *a contrario*, *Yetişen/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 21099/06, § 80, 10 Temmuz 2012). Mahkeme her halükarda, 1 Mayıs 2005 tarihinden sonra meydana gelen gelişmelerin, başvuranların yakınlarının kaybolmuş olabilecekleri koşulları belirleyecek nitelikte olduğunu kaydetmektedir. (*Gürtekin ve diğerleri/Kıbrıs* (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 60441/03, §§ 21-22, 11 Mart 2014).

60. Bununla beraber Mahkeme, değerlendirmesine sunulan unsurlar ışığında başvuranın, 1 Mayıs 2005 tarihinde yakınlarının kemiklerinin bulunması durumuyla ilgili şikâyetlerini Mahkeme'ye taşıyınca kadar olaylar üzerinden nispeten uzun bir süre geçmesini haklı gösterecek nitelikte özel koşullar ve olayların mevcudiyetini, kanıtladığı düşüncesindedir. (*Er ve diğerleri*, anılan, §§ 59-60). Bu bağlamda Mahkeme, söz konusu yeni unsurun, soruşturmayı yeniden başlatacak nitelikte olduğunu tespit etmiştir. (*Brecknell/Birleşik Krallık*, No. 32457/04, § 69, 27 Kasım 2007).

61. Bu nedenle, başvuranın iddialarının, yakınlarına ait kemiklerin bulunduğu tarih olan 1 Mayıs 2005 tarihinden sonraki delil unsurlarıyla ilgili olduğu için başvuranın Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönü bağlamındaki iddiaları, ulusal makamlar tarafından alınan çeşitli tedbirleri veya talimatı verilen işlemleri inceleme yetkisi artık Mahkeme'ye düşmektedir (*Gasyak ve diğerleri/Türkiye*, No. 27872/03, §§ 60 ve 63, 13 Ekim 2009 ve *mutatis mutandis*, *Šilih/Slovenya* [BD], No. 71463/01, §§ 161-163, 9 Nisan 2009).

62. Söz konusu değerlendirmeler ve somut olaya özgü koşullar ışığında Mahkeme, başvuranın şikâyetlerinin 1 Mayıs 2005 tarihinden sonraki unsurları ilgilendirdiği için başvuranın Sözleşme'nin 2. maddesinin usul

yönü bakımından yapmış olduğu şikâyetleri incelemekle yetkisi olduğunu açıklamıştır.

63. Dolayısıyla Mahkeme, başvuranın başvurusunun bu kısmını, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen altı aylık süre içerisinde yaptığı sonucuna varmaktadır.

64. Başvurunun bu kısmının, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının a) bendi uyarınca açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka herhangi bir kabul edilemezlik unsuruyla örtüşmediği gerekçesiyle kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir.

B. Esas Hakkında

1. Tarafların iddiaları

65. Başvuran, özellikle yakınlarının hayatını kaybetmesi konusunda Cumhuriyet savcısı tarafından etkin bir soruşturma yürütülmediğine dair iddialarını tekrar etmektedir. Somut olaya ve dosyada yer alan belgelere dayanarak başvuran, kendisinin ve kardeşinin sözü edilen olayların meydana gelmesinden sonra, 1994 yılı Haziran ayından itibaren ülkelerindeki çeşitli makamlara başvurduklarını açıklamıştır. Başvuran, olayların meydana geldiği 30 Mayıs 1994 tarihi ve 28 Ekim 2004 tarihleri arasında yetkili ulusal makamlar tarafından herhangi bir adli veya idari işlem talimatı verilmediğini ve Hükümetin bu konuda herhangi bir açıklamada bulunmadığını kaydetmiştir.

66. Hükümet öncelikle, 13 Haziran 1994 tarihinde, yakınlarının kaybolması hakkında başvuranın, Cumhuriyet savcısına talepte bulunmadığını ve TBMM'ye de dilekçe sunmadığını ileri sürmektedir: Başvuran yakınlarının kaybolması hakkında Cumhuriyet savcısına ancak 9 Mayıs 2005 tarihinde talepte bulunmuştur. Ardından Hükümet, dosyada yer alan unsurlara dayanarak başvuranın yakınlarının, gözaltındayken ya da en azından kolluk kuvvetlerinin gözetimi altındayken öldükleri iddiasını kanıtlayacak herhangi bir tanık, bilgi veya belge olmadığını belirtmiştir.

Ayrıca Hükümet, başvuranın yakınlarının kaybolduğu bölge civarında herhangi bir operasyon yürütülmediğini ileri sürmektedir. Hükümete göre, yakınlarının kolluk kuvvetleri tarafından öldürüldüğü iddiasını kanıtlama görevi başvurana düşmektedir.

67. Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönüyle ilgili olarak, Hükümet, 9 Mayıs 2005 tarihinden itibaren Cumhuriyet savcısı tarafından alınan çeşitli tedbirlere dayanarak Cumhuriyet savcısının hiç zaman kaybetmeden başvuranı ve başvuranın avukatını dinlediğini ifade etmektedir. Hükümet şunları da belirtmiştir: Söz konusu savcı olay yerine gitmeye karar vermiş fakat güvenlik önlemleri nedeniyle, ancak 28 Mayıs 2005 tarihinde olay yerine gidebilmiştir; aynı savcı, bulunan kemiklerin kime ait olduğunun belirlenmesi için talimat vermiş ve başvuranın yakınlarının kaybolması hakkında daimi arama kararı çıkarmıştır; başvuran, avukatı aracılığıyla etkin bir şekilde soruşturmaya katılmıştır, nitekim başvuran, soruşturma dosyasının bir nüshasını edinebilirdi. Saydamlı köyünün muhtarı olan M.Y.'nin dinlenmediğiyle ilgili olarak Hükümet, muhtarın zaten başvuranın yakınlarının ölüm sebebini anlamaya yarayacak nitelikte herhangi bir bilgisi olmadığını söylemiştir. Buna karşın Hükümet, başvuranın, yakınlarının kaybolmasının hemen ardından Cumhuriyet savcısına başvurmuş olsalardı önemli delil unsurlarının bulunması mümkün olabilirdi kanaatindedir.

2. Soruşturmanın yetersiz olduğu iddiası hakkında Mahkeme'nin değerlendirmesi

a) İlgili genel ilkeler

68. Mahkeme, Sözleşme'nin "kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, (...) Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmasını sağlayan" 1. maddesinden ileri gelen Devletin genel yükümlülüğü ile birlikte Sözleşme'nin 2. maddesinin gerektirdiği yaşam hakkını koruma yükümlülüğünün, güç kullanımının bir insanın ölümüne sebep olduğu durumlarda resmi ve etkin bir soruşturma

yürütülmesini zorunlu kıldığını ve gerektirdiğini hatırlatmaktadır (bk. *mutatis mutandis*, *McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık*, 27 Eylül 1995, § 161, A Serisi No. 324). Benzer bir soruşturma, Devletin güvenlik güçlerinin veya üçüncü şahısların güce başvurmaları sonucu insan hayatına mal olduğu her türlü vakada gerektiği şekliyle yürütülmelidir (*Tahsin Acar/Türkiye* [BD], No. 26307/95, § 220, AİHM 2004-III). Soruşturmalar özellikle kapsamlı, dikkatli ve tarafsız olmalıdır (*McCann ve diğerleri, anılan* §§ 161-163 ve *Çakıcı, anılan* § 86).

69. Mahkeme ayrıca, soruşturmanın etkili bir şekilde yürütülmesi gerektiğine dair içtihadını yinelemektedir. Yetkililer olaya ilişkin delillerin toplanabilmesi için makul tedbirleri almış olması gerekmektedir (*Tanrıkulu* [BD], No. 23763/94, §§ 101-110, AİHM 1999-IV, § 109, *Salman/Türkiye* [BD], No. 21986/93, § 106, AİHM 2000-VII ve *Suat Ünlü/Türkiye*, No. 12458/03, § 53, 15 Ocak 2008).

70. Ayrıca Mahkeme, ivedilik ve özen gerekliliğinin, bu bağlamda zımnen mevcut olduğunu hatırlatmaktadır. Ancak özel bir durumda, soruşturmanın ilerleyişini engelleyebilecek zorlukların veya güçlüklerin çıkabileceğinin kabul edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, ölümcül güç kullanımı konusunda bir soruşturmanın yürütülmesi ile ilgili olarak yetkililerin hızla harekete geçmesi, kamuoyunun yasallık ilkesine riayet edildiğine dair güveninin korunmasında ve yasadışı eylemlere tolerans gösterilmediğinin veya suç ortaklığı yapılmadığının gösterilmesi açısından genel olarak zorunlu olarak kabul edilmelidir (*McKerr/Birleşik Krallık*, No. 28883/95, § 114, AİHM 2001-III, *Bişkin/Türkiye*, No. 45403/99, § 69, 10 Ocak 2006 ve *Wolf-Sorg/Türkiye*, No. 6458/03, § 76, 8 Haziran 2010).

71. Keza Mahkeme, yetkililerin, görgü tanıklarının ifadeleri ve adli tıp bilirkişi incelemeleri dâhil olmak üzere, söz konusu olaylara ilişkin kanıtların elde edilebilmesi için makul tedbirleri almış olmaları gerektiğini hatırlatmaktadır. Soruşturma sonuçlarının ilgili delillerin tamamının derin, objektif ve tarafsız bir analize dayanması ve Sözleşme'nin 2. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen "mutlak zorunluluk" kıstasıyla nispet edilebilir bir kıstas

uygulaması gerekmektedir. Soruşturmanın, davanın koşullarını ortaya koyma kapasitesini ya da sorumlulukları azaltabilecek eksiklikler, söz konusu soruşturmanın gerekli etkinlik normlarını karşılamamasına yol açabilir (*Kelly ve diğerleri/Birleşik Krallık*, No.30054/96, §§ 96-97, 4 Mayıs 2001, *Anguelova/Bulgaristan*, No. 38361/97, §§ 139 ve 144, AİHM 2002-IV ve *Natchova ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], No.43577/98 ve 43579/98, § 113, AİHM 2005-VII).

72. Mahkeme, kısacası, soruşturmanın etkinliğine ilişkin asgari kriteri karşılayan incelemenin niteliği ve derecesinin somut olayın koşullarına bağlı olduğunu kaydetmektedir. Bu koşullar, ilgili bütün olay ve olgular ve soruşturma çalışmalarının uygulamaya ilişkin gerçeklikleri göz önünde bulundurularak değerlendirilir. Meydana gelebilecek çok çeşitli durumları yalnızca soruşturmaya ilişkin işlemler listesine veya diğer basit kıstaslar düzeyine indirgemek mümkün değildir. (*Kaya/Türkiye*, 19 Şubat 1998, §§ 89-91, *Özetler* 1998-I, *Güleç/Türkiye*, 27 Temmuz 1998, §§ 79-81, *Özetler* 1998-IV, *Tanrikulu*, anılan, §§ 101-110, *Velikova/Bulgaristan*, No. 41488/98, § 80, AİHM 2000-VI ve *Cülaz ve diğerleri*, anılan, § 178).

b) Bu ilkelerin mevcut dayaya uygulanması

73. Somut davada Mahkeme, taraflarca değerlendirilmesine sunulan dosyadaki unsurlara göre ve de Cumhuriyet savcısının 1 Mayıs 2005 tarihinden itibaren gerçekleştirdiği işlemlerin Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönü bakımından incelemesi gerektiğinden, taraflar arasında herhangi bir uyuşmazlık konusu olmayan iki önemli olayı ön plana çıkarmayı uygun görmektedir. İlk olarak Adli Tıp Kurumu raporundan, 1 Mayıs 2005 tarihinde bulunan kemiklerin başvuranın yakınlarına ait olduğu ve başvuranın oğlunun kürek kemiğinden ateşli silah yaralanması sonucu hayatını kaybettiği anlaşılmaktadır (yukarıdaki 27. paragraf). Ardından, olay yerinden toplanan delil unsurlarından ise Cumhuriyet savcısının sadece, ordu tarafından kullanılan G1-G3 tipi silahlara ait boş mermi kovanları bulunduğu anlaşılmaktadır (yukarıdaki 25. ve 27. paragraflar).

74. Ancak Mahkeme, Cumhuriyet savcısının, Adli Tıp Kurumunun düzenlediği raporda yer alan tespitler üzerine herhangi bir sonuç çıkarmadığını saptamıştır. Aynı şekilde Mahkeme, ne Hükümetin, ne de Cumhuriyet savcısı, olay yerinde ordunun kullandığı silaha ait mermi kapsüllerinden farklı bir silaha ait mermi kapsülleri bulunduğunu belirtmemiştir. Bu bağlamda Mahkeme, başvuranın, yakınlarının cesedini bulduğu koşullar hakkında soruşturma yürütmesi gereken savcının, tüm varsayımları veya ihtimalleri dikkate alarak ve bu ihtimalleri araştırarak soruşturma yapmakla görevli olduğu kanaatindedir. Ancak Mahkeme, Cumhuriyet savcısının bu bağlamda herhangi bir soruşturma yapmadığını tespit etmektedir.

75. Bu nedenle Mahkeme, Hükümetin, başvuranın yakınlarının kaybolduğu alanda askeri operasyon düzenlenmediğine dair 23 Haziran 1995 tarihinde Olağanüstü Hal Bölge Valiliğinin verdiği cevaba dayanan beyanlarını inandırıcı bulmamıştır. Olayların meydana geldiği dönemde Türkiye'nin güneydoğusunda, Terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler bağlamında Mahkeme, 30 Mayıs 1994 tarihine yakın tarihlerde, söz konusu bölge civarında kolluk kuvvetleri tarafından askeri harekât veya tatbikat düzenlenip düzenlenmediğini ya da bu bölge civarında silahlı çatışmalar çıkıp çıkmadığını, Cumhuriyet savcısının araştırması gerektiği kanaatindedir. Ancak Mahkeme, Cumhuriyet savcısının, böyle bir soruşturma yapmayı gerek görmediğini ve kolluk kuvvetlerinin komutanını ifadesini almakla yetindiğini kaydetmektedir. Öte yandan Mahkeme, başvuranların yakını hayattayken en son gören ve başvuranları tarlalarına gitmelerinin tehlikeli olacağı konusunda uyarın Saydamlı köyü muhtarı olan M.Y.'nin Cumhuriyet savcısı tarafından dinlenilmesi gerektiği görüşüyle aynı görüştedir: Muhtarın dinlenmesi halinde, olayların meydana geldiği dönemde söz konusu bölgenin mevcut durumu hakkında aydınlatıcı bilgi veya ipuçları elde edilebilirdi.

76. Mahkeme, Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülen soruşturma şeklinde başka eksikler olduğunu tespit etmektedir. Mevcut davada ulusal

yetkili makamlar arasında, yani söz konusu savcı ve Lice Jandarma Komutanlığı arasında, etkili bir şekilde işbirliği yapılmadığının önemle altı çizilmelidir. Söz konusu durumda jandarmalar, Cumhuriyet savcısının olay yerine gitmesini geciktirmek için güvenlik gerekçesini ileri sürmüştür. Mahkeme, ilgili kişilerin vücut bütünlüğünü korumaya yönelik olan bu durumun önemli bir gerekçe olduğunu kabul etmektedir. Ancak Mahkeme'ye göre, bu gerekçe, söz konusu gecikmeye uygun düşmemektedir. Nitekim Mahkeme, Cumhuriyet savcısının, kemiklerin bulunmasının ardından üç hafta geçtikten sonra, söz konusu kemiklerin bulunduğu alana gidebildiğini kaydetmektedir. Üstelik somut olay hakkında soruşturma yürütmekle sorumlu olan farklı ulusal makamlar arasında da işbirliği yapılmadığının önemle altı çizilmelidir. Böylece, dosyada yer alan unsurlardan, Cumhuriyet savcısının aldığı bazı tedbirlerin uygulanabilmesi için jandarmaları uyarması gerektiği anlaşılmaktadır (yukarıda geçen 35. paragraf). Öte yandan dosyadan, kemik ve boş mermi kovanları gibi temel delil unsurlarının jandarmalar tarafından, Saydamlı köyü muhtarı olan M.Y.'ye emanet edildiği ve Cumhuriyet savcısının, bu unsurları muhafaza edip korumakla görevli olduğu halde veya jandarmanın bu unsurların bozulmasını ve kaybolmasını önlemek amacıyla mühürleyebileceği halde, bu görevin Saydamlı köyü muhtarına verildiği anlaşılmaktadır.

77. Mahkeme ek olarak, Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülen soruşturmada önemli eksikler olduğunu kaydetmektedir: Cumhuriyet savcısı, jandarmalardan Ö.Ç.'yi sanık sıfatıyla kendisine getirmesini talep etmiştir; ancak dosyada bu konuda herhangi bir işlem ya da gelişme yer almamaktadır. Her hâlükârda Mahkeme, bu kişinin hangi sebeple ifadesinin alınmadığını ve hangi sebeple şüpheli sıfatında Cumhuriyet savcısına teslim edilmesi gerektiğini bilmemektedir. Aynı şekilde, yine dosyada yer alan unsurlara göre, Hükümetin aksini iddia etmesine rağmen, başvuranın, kendisinin ya da aile fertlerinin, yakınlarının kaybolmasının hemen ardından farklı yetkili devlet makamlarına yapmış olduğu girişimleri kanıt olarak sunduğunu belirtmek gerekir.

78. Son olarak Mahkeme, değerlendirmesine sunulan delilleri göz önüne alarak, jandarma ve adli makamlar arasında birçok sayıda yazışma, tebligat, bilgi ve belge alışverişi gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Böylelikle Mahkeme, jandarmaların ceza soruşturmasını ilerletmenin mümkün olamayacağı şeklinde tekrarlı bir şekilde Cumhuriyet savcısına cevap verdiği bir seri benzer işlemler gerçekleştirildiğini tespit etmiştir (yukarıda geçen 34, 40, 43. paragraflar). Söz konusu işlemler kapsamında, Mahkeme, Cumhuriyet savcısının başvuranın yakınlarının kaybolmasıyla ilgili olarak daimi arama kararı çıkardığını ve başvuranın, jandarmalardan, yakınlarının ölümünün muhtemel sorumlularını tespit etmesini ve bu konuda yürütülecek soruşturma hakkında bilgilendirilmesini talep ettiğini kaydetmektedir. Ancak, Lice Jandarma Komutanlığı tarafından verilen farklı cevaplar dikkate alındığında Mahkeme, Lice Jandarma Komutanlığı'nın başvuranın yakınlarının hayatlarını kaybetmesi hakkında açıklama getirebilecek ya da failleri olduğu iddia edilen kişilerin bulunmasına yarayacak soruşturmalar yürütmediğini tespit etmektedir. Ayrıca Mahkemeye göre, tüm bu işlemlerin gerçekleştirilmesi ulusal makamlar tarafından gayret gösterildiğinin *a priori* kabul edilmesini sağlamaktadır: ancak Mahkeme için, söz konusu işlemlerin hiçbiri (*Bişkin*, anılan, § 70) davasının esasına açıklık getirmemektedir.

79. Nitekim yukarıda tespit edilen eksiklikler göz önüne alındığında Mahkeme, Sözleşme'nin 2. maddesinde öngörülenin aksine ulusal makamların, 1 Mayıs 2005 tarihinden sonra, başvuranın yakınlarının hayatlarını kaybetmeleri hakkında yeterli ve etkili bir soruşturma yürütmediği sonucuna varmaktadır.

80. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 2. maddesi bağlamında davalı Devlete düşen usulî yükümlülükler yerine getirilmemiştir.

II. SÖZLEŞME'NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

81. Başvuran, yakınlarının öldürülme biçimi nedeniyle derin üzüntü duyduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Söz konusu madde şu şekildedir:

“Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz.”

82. Hükümet, başvuranın yakınlarının ölmesi nedeniyle yaşadığı üzüntü ve acısını paylaştığını belirtmektedir. Bu nedenle, Hükümet Sözleşme'nin 2. maddesi çerçevesinde geliştirdiği argümana dayanarak, başvuranın Cumhuriyet savcısına somut olayın üzerinden yaklaşık on bir yıl geçtikten sonra, 2005 yılında ancak başvurmuştur. Ayrıca Hükümet, başvuranın yakınına, yakınlarının kaybolduğu esnada askeri operasyon düzenlenmediği ve de yakınlarının kolluk kuvvetleri tarafından gözaltına alınmadıkları konusunda 1995 yılında bilgi verildiğini açıklamaktadır. Hükümet bu nedenle, Sözleşme'nin 3. Maddesinin ihlal edilmediğini ileri sürmektedir.

83. Başvuran bu konularda görüş belirtmemiştir.

84. Mahkeme, bu şikâyetin, başvuranın yakınlarının ölümüne bağlı olduğunu tespit etmektedir. Mahkeme, Sözleşme'nin 2. maddesinin maddi yönü bakımından yürüttüğü muhakeme ışığında (yukarıda geçen 56-58. paragraflar) ve elinde bulundurduğu unsurları dikkate alarak başvuranın, Sözleşme'nin 3. maddesi bağlamında yapmış olduğu şikâyetin Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. ve 4. fıkraları uyarınca geç sunulduğunu ve reddedilmesi gerektiği sonucuna varmaktadır.

III. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

85. Sözleşme'nin 41. maddesi şu şekildedir:

"Mahkeme işbu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmecî tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder."

A. Tazminat

86. Başvuran, babasının ölmesi nedeniyle 30.000 avro (EUR), çocuğunun ölmesi nedeniyle ise 40.000 EUR maddi tazminat talep etmektedirler. Başvurana göre bu meblağ ilgili şahısların maddi destek kaybını karşılayacaktır.

87. Başvuran, yakınlarının hayatını kaybetmeleri nedeniyle manevi tazminat bağlamında 65.000 EUR talep etmektedirler.

88. Hükümet, bu meblağları aşırı yüksek bularak itiraz etmiştir.

89. Mahkeme, tespit edilen ihlal ve iddia edilen maddi tazminat arasında illiyet bağı görmediğinden bu talebi reddetmektedir. Buna karşın manevi tazminat bağlamında başvuranlara, yakınlarının hayatını kaybetmeleri nedeniyle 30.000 EUR ödenmesi gerektiği kanısındadır.

B. Masraf ve harcamalar

90. Başvuran ayrıca, Mahkeme önündeki yargılama masraf ve giderleri için toplamda 6.892 EUR talep etmektedir. Bu miktar, 6.472 EUR tutarındaki avukatlık ücretini ve 420 EUR tutarındaki idari harcamaları kapsamaktadır. Başvuran, davanın kabul edilebilirliği ve esası hakkında görüşlerin hazırlanması için veya başvuruya ilişkin verilen tavsiye ve bilgiler için temsilcisi tarafından hizmet edilen çalışma saatlerine ilişkin kesin bilgiler vermiştir. Başvuran aynı zamanda, temsilcisinin idari masraflara ilişkin harcamalarını bir başlık altında hesap dökümünü yapmıştır.

91. Hükümet bu iddialara itiraz etmektedir.

92. Mahkeme'nin içtihadı uyarınca, bir başvuran, yapmış olduğu masraf ve giderleri, sadece bu miktarların gerçek, zorunlu ve makul oranda olması halinde elde edebilir (bk. diğerleri arasından, *Nikolova/Bulgaristan* [BD], No. 31195/96, § 79, AİHM 1999-II ve *Cülaz ve diğerleri, anılan*, § 207). Mahkeme, somut olayda elinde bulundurduğu belgeleri ve içtihadını göz

önünde bulundurarak, başvurana tüm masraflar için 5.000 EUR (beş bin avro) ödenmesinin makul olacağı kanısındadır.

C. Gecikme faizleri

93. Mahkeme, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puan eklenerek elde edilecek oranın uygun olduğu sonucuna varmaktadır.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvuranın yakınlarının hayatını kaybetmesiyle ilgili olarak Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönü bağlamında yapılan şikâyetlerin, ulusal makamlar tarafından 1 Mayıs 2005 tarihinden sonra yürütülen ceza soruşturmasıyla ilgili olması dolayısıyla başvurunun kabul edilebilir olduğuna ve geri kalanların ise kabul edilemez olduğuna;
2. Yerel makamlar tarafından, 1 Mayıs 2005 tarihinden sonra yürütülen ceza soruşturmasının Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönüyle ilgili olması sebebiyle, söz konusu hükmün usul yönünden ihlal edildiğine;
3. a) Sözleşme'nin 44 § 2 maddesine uygun olarak; davalı devletin başvurana kararın kesinleştiği tarihten başlamak üzere üç ay içerisinde, ödeme tarihinde geçerli olan döviz kuru üzerinden Türk lirasına çevrilmek üzere aşağıdaki miktarları ödemekle yükümlü olduğuna:
 - i. Ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, başvurana manevi zarar için 30.000 EUR (otuz bin avro),
 - ii. Ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, başvurana gider ve masraflar için 5.000 EUR (beş bin avro),

b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten başlayarak, ödemenin yapıldığı tarihe kadar, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına;

4. Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin reddine;

karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca dilinde tanzim edilmiş; Sözleşme'nin 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları uyarınca 9 Aralık 2014 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Guido Raimondi
Başkan